

กัณฑ์ที่๔๒ 1 ตีลักขณาทีคาถา(ต่อ)

๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๙๗

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺทสฺส ฯ

กณฺ्हํ ฌมฺมํ วิปฺปทหาย สุกฺกํ ภาวเถ ปณฺฑิตฺโต

โสกฺกา อโนกมฺมาคฺคฺม วิเวเก ยตฺถ ทูรมํ

ตตฺตฺราภริตฺติมิจฺเจยฺย หิตฺวา กามเ อภิณฺฺจโน

ปรีโยทเปยฺย อตฺตํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺฑิตฺโต

เยสํ สมฺโพธิยํคฺคฺสฺส สมฺมา จิตฺตํ สุกฺภาวิทํ

อาทานปฺปฺนิสฺสคฺเค อนฺุปาทหาย เย รตา

ซีณาสวา ชฺุติมนฺุโต เต โลเก ปรีนิพฺพุตาทิฯ

ณ บัดนี้ อาตมภาพจะได้แสดงในปกิณกเทศนาตามลำดับ ในสัปดาห์ก่อนมาที่แสดงไปแล้ว วันนี้จะเริ่มต้นในบัณฑิตชนละธรรมด่าเสีย ยังธรรมขาวให้เจริญขึ้น อนุสนธิต่อสัปดาห์ก่อนมา เมื่อละธรรมด่าเสียแล้วจะยังธรรมขาวให้เจริญขึ้น ธรรมขาวเป็นธรรมสำคัญ ธรรมด่าเป็นธรรมฝ่ายของพญามารแท้ ๆ ไม่ใช่ของพระ ของพระเป็นฝ่ายธรรมขาวแท้ ๆ ไม่ใช่ธรรมด่า ตรงกันข้ามดังนี้ แต่ว่าผู้ประพฤติปฏิบัติในพระธรรมวินัยของพระศาสดา ทั้งภิกษุสามเณร อุบาสกอุบาสิกา ไม่รู้จักชัดว่าปฏิบัติดังนี้เป็นธรรมด่า ปฏิบัติดังนี้เป็นธรรมขาว ไม่รู้จัก จะรู้จักชัด ต้องขัดกาย วาจา ใจ ออกไปเป็นชั้น ๆ ทุจริยกาย วาจา จิต นั้นเป็นธรรมด่า สุจริตด้วยกาย วาจา จิต นั้นเป็นธรรมขาว ทำใจให้ผ่องใสเป็นธรรมขาว ถ้าใจมืดมัวขุ่นหมองนั้นเป็นธรรมด่า นี่เป็นธรรมด่า ธรรมขาวมีลักษณะอย่างนี้ ชั่วเป็นฝ่ายดำทั้งนั้น ดีเป็นฝ่ายขาว

ที่นี้ฝ่ายธรรมด่า ใจมนุษย์มี อภิชฌา พยาบาท มิจฉาทิฏฐิ นี้ฝ่ายธรรมด่า กายมนุษย์ ตลอดกายมนุษย์ละเอียด กายทิพย์ มีธรรมด่า โลภะ โทสะ โมหะ ตลอดกายทิพย์ละเอียดนี้เป็นฝ่ายธรรมด่า กายรูปพรหมทั้งหยาบทั้งละเอียดมี ราคะ โทสะ โมหะ นี้เป็นฝ่ายธรรมด่า ตลอดจรรูปพรหมละเอียด กายอรูปพรหมมีกามราคานุสัย ปฏิฆานุสัย อวิชขานุสัย ทั้งหยาบทั้งละเอียด นี้เป็นฝ่ายธรรมด่า

ฝ่ายธรรมขาว ให้ทาน เมตตา สัมมาทิฏฐิ นี้กายมนุษย์ทั้งหยาบทั้งละเอียด กายทิพย์ ไมโลภ ไมโกรธ ไม่หลง ไมโลภตั้งอยู่ในความให้ ไมโลภอยากได้ของเขา ให้ของตนแก่เขา ไมโกรธตั้งอยู่ในเมตตา ไม่หลงตั้งอยู่ในความเห็นชอบ นี่เป็นฝ่ายธรรมขาว ไม่กำหนด ไม่ขัดเคือง ไม่หลงมกมาย ไม่กำหนดคือคลายกำหนดเสียแล้ว ไม่มีกำหนด ไม่ขัดเคืองมีความเมตตา เป็นปุเรจาริก ไม่หลง รู้แจ้งเห็นจริงดังนี้ นี่เป็นธรรมฝ่ายขาว กายรูปพรหม ปฐมมรรค มรรคจิต มรรคปัญญา นี่เป็นธรรมฝ่ายขาว ไม่ใช่ฝ่ายดำ ให้รู้จักคลองธรรมดังนี้ นี้คลองธรรมดังนี้หนึ่ง

อีกนัยหนึ่ง คลองธรรมที่เป็นธรรมดำธรรมขาวนะ นี่ลึกซึ่งสว่างไสว ปฏิบัติลงไปแล้ว เห็นดวงใสดูจ
กระจกคั่นฉ่องส่องเงาหน้า เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา เห็นดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวง
วิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เห็นกายมนุษย์ละเอียด กายมนุษย์ละเอียดก็สว่างไสว เห็นดวงธัมมานุ
ปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวงวิมุตติญาณทัสสนะ เห็นกายทิพย์
กายทิพย์ก็สว่างไสว เห็นดวงธัมมานุปัสสนาสติปัญญา ดวงศีล ดวงสมาธิ ดวงปัญญา ดวงวิมุตติ ดวง
วิมุตติญาณทัสสนะ เห็นชัดทีเดียว เห็นชัดดั่งนั้น นี่เป็นธรรมขาว ถ้าเห็นกายทิพย์ละเอียด กายทิพย์
ละเอียดก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึงกายรูปพรหม กายรูปพรหมก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึงกายรูปพรหม
ละเอียด กายรูปพรหมละเอียดก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึงกายอรูปรหม ๆ ก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึง
กายอรูปรหมละเอียด ๆ ก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึงกายธรรม ๆ ก็เห็นดูเดียวกัน เข้าถึงกายธรรม
ละเอียด กายธรรมโสดา กายธรรมโสดาละเอียด กายสกทาคา กายสกทาคาละเอียด กายธรรมอ
นาคา กายธรรมอนาคาละเอียด กายธรรมพระอรหัตต์ กายธรรมพระอรหัตต์ละเอียด เป็นลำดับขึ้นไป
ไปดั่งนี้ นี่เรียกว่าชีกธรรมขาว ไม่ใช่ชีกธรรมดำ ถ้าไม่เห็นดั่งนี้ อยู่ในชีกธรรมดำ เป็นธรรมของพญา
มาร เป็นบ่าวของพญามารไป เป็นทาสของพญามารไป เขาบังคับใช้สอยเหมือนเด็ก ๆ เล็ก ๆ
เหมือนทาสกรรมกรไปอยู่ในกำมือของมาร นี่ให้รู้จักหลักฐานธรรมดำธรรมขาวดั่งนี้

เมื่อรู้จักธรรมดำธรรมขาวดั่งนี้แล้ว ก็คอยฟังต่อไป จึงจะเข้าใจในเรื่องธรรมดำธรรมขาว โอกา อโน
กมาคัมม เมื่อมีธรรมขาวเช่นนั้นแล้ว อาศัยนิพพาน ไม่มีอาลัย จากอาลัย โอกา เขาแปลว่า จาก
อาลัย อโนกมาคัมม อาคัมม เขาแปลว่าอาศัย อโนก ตัวนั้นเขาแปลว่า ไม่มีอาลัย อาศัยนิพพานไม่มี
อาลัย จากอาลัย นิพพานเป็นตัวยืนนะ อาศัยนิพพานไม่มีอาลัย จากอาลัย วิเวก ยตถ ทูรม์ ยินดีได้
ด้วยยาก ในพระนิพพานอันสงัด ในนิพพานสงัดนัก ยินดีได้ด้วยยากในพระนิพพานอันสงัดใด เข้าถึง
พระนิพพานแล้วสงัดนักทะเล เงียบทีเดียว

ตตฺราภริตฺติมิจฺเจยฺย หิตฺวา กามะ อภิณฺจโน ละกามทั้งหลายเสียไม่มีกังวลอะไร ปรารธนาความยินดี
จำเพาะในพระนิพพานนั้น นี่มุ่งถึงพระนิพพานเทียว ไม่เกี่ยวข้องด้วยกาม ละกามเทียว ละกามทั้ง
หลายเสีย ไม่มีกังวลอะไร ปรารธนาความยินดีจำเพาะในพระนิพพานนั้น

ปรีโยทเปยฺย อตฺตานํ จิตฺตเกฺลเสหิ ปณฺชิตฺโต บัณฑิตผู้ดำเนินด้วยคติของปัญญา ละกิเลสทั้งหลายเสีย
แล้ว บัณฑิตคือดำเนินด้วยคติของปัญญา ชำระตนให้ผ่องแผ้วแล้ว จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองของจิต
ทั้งหลาย ผู้ดำเนินด้วยคติของปัญญาละกิเลส ชำระตนให้ผ่องแผ้ว จากกิเลสเครื่องเศร้าหมองของจิต
ทั้งหลาย

เยสํ สมฺโพธิยฺงฺเคสุ สมฺมา จิตฺต สฺภาวิตํ จิตอันบัณฑิตทั้งหลายเหล่าใดอบรมดีแล้ว ในองค์เป็นเหตุ
ตรัสรู้ทั้งหลาย จิตอันบัณฑิตทั้งหลายเหล่าใด อบรมดีแล้วในองค์เป็นเหตุเครื่องตรัสรู้ทั้งหลาย

อาทานปฏินิสสุคเณ ออนุปาทาย เย รตา บัณฑิตทั้งหลายเหล่าใดไม่ถือมั่น ยินดีแล้วในการสละการถือมั่น ชีณาสวา ชุติมนุโต เต โลเก ปรินิพพุตา บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ มีความโพลงดับสนิทในโลกด้วยประการดังนี้ บัณฑิตทั้งหลายเหล่านั้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ มีความโพลงดับสนิทในโลกด้วยประการดังนี้ นี่เนื้อความพระบาลี คลีความ เป็นสยามภาษาพอได้ความเท่านี้

ต่อจากนี้จะได้อธิบายขยายเนื้อความเป็นลำดับไป นี่เป็นธรรมลักษณะซึ่งยากที่เราจะลำดับยิ่งเทศน์ก็ยากที่จะเทศน์จริง สดับก็ยากที่จะสดับจริง เพราะเป็นธรรมลักษณะซึ่ง พูดถึงนิพพานไม่ใช่พูดถึงสิ่งอื่น ๆ ต้องรู้จักกายตนะเสียก่อน จึงจะฟังธรรมเรื่องนี้ออก ที่เขาเรียกว่า โลกายตนะมันตั้งดูคนิพพานายตนะก็ตั้งดูเหมือนกัน โลกายตนะหรือโลกมัน ตั้งดูคน รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส รูปที่ขอบใจมันก็ตั้งดูคนมา ให้ไปติดกับมัน หรือเอาไปติดกับตา หรือเอาไปติดกับรูป เสียงที่ขอบใจมันก็ตั้งดูคนหู หรือหูตั้งดูคนเสียงเอามา กลิ่นที่ขอบใจก็ตั้งดูคนจมูก หรือจมูกก็ตั้งดูคนกลิ่นเอามา รสที่ขอบใจมันก็ตั้งดูคนลิ้น หรือลิ้นก็ตั้งดูคนมันมา สัมผัสที่ขอบใจ มันก็ตั้งดูคนกาย หรือกายไปตั้งดูคนเอามันมา มันตั้งดูคนอย่างนี้ มนายนะส่วนใจ ธรรมารมณที่ขอบใจ มันก็ตั้งดูใจหรือใจก็ไปตั้งดูคนเอามันมา นี่มันตั้งดูกันอย่างนี้ ตั้งดูคนแน่นอนทีเดียว หลุดไม่ได้ทีเดียว ไม่ว่าแก่เฒ่าชรา หญิง ชาย ภิกษุสามเณร อุบาสก อุบาสิกา ชนิดใดละ ถูกอายตนะของโลกตั้งดูคนเข้าอย่างนี้ก็อยู่หมัด ไปไหนไม่ไหวหละ อยู่หมัดที่เดียว อายตนะโลกมันตั้งดูคนอย่างนี้ ไม่ใช่ตั้งดูคนพอดีพอร้าย อายตนะตั้งดูคนเหล่านี้ผิวเผินนะ ตั้งดูคนลงไปกว่านี้อีก อายตนะของโลก

ถ้าว่าสัตว์ในโลก มีกรรมดำนวน ไม่ได้มีกรรมขาวเข้าไปเจือปนเลยเท่าปลายผม ปลายขน ดำนวนที่เดียว แดกกายทำลายขันธ โน่น อายตนะโลกมันตั้งดูคน ตำว่าภพสามลงไปนี้ เท่าภพสาม ส่วนโลกมันตั้งเท่ากับภพสามนี้ แต่ตำว่าภพสามลงไปอีก ๓ เท่าภพสามนี้ นั่นมันอายตนะโลกมันตั้งดูคน ตั้งดูคนโน่นไปอื่นไม่ได้ อายตนะโลกมันมีกำลังกว่า พอถูกกระแสถูกสายเข้าแล้วจะเยื้องยกไปทางอื่นไม่ได้ อายตนะของโลกมันตั้งดูคนทีเดียวไปติดอยู่ในโลกมันตั้งดูคน ตำว่าจะครบกำหนดออกนะมันไม่มีเวลา เวลานั้นนานนัก ไม่ต้องเวลากันหละเข้าถึงโลกมันตั้งดูคนแล้ว กว่าจะได้ออก อัจฉินเตยโย ไม่ควรคิด ไม่มีกำหนดกัน นั่นแน่นอนตั้งดูคนติดขนาดนั้น นั่นอายตนะโลกมันตั้งดูคน

อายตนะอเวจี ถ้าจะไปตกนรกอเวจี ก็ฆ่าพระพุทธเจ้า ฆ่าพระอรหันต์ ฆ่าพระพุทธเจ้าหรือพระอรหันต์ ทำลายโลหิตพระพุทธเจ้าให้ห่อขึ้น ยุยงให้สงฆ์แตกจากกัน เหล่านี้ ปิตุฆาต มาตุฆาต ฆ่าบิดา ฆ่ามารดา เหล่านี้ แดกกายทำลายขันธ ต้องไปตกอเวจี อายนี้อยู่ในภพ ขอบภพข้างล่างขอบภพข้างล่างพอดี อเวจี สีเหลือง เหล็กรอบตัวสีดำ สีเหลืองที่เดียว ไปอยู่ในห้องขังนั้น ในห้องขังอเวจีนั้น แดงกำเหมือนเหล็กแดงทั้งวันทั้งคืน อะไรไม่ต่างกันหละ ตัวเทวดาแดงเป็นเหล็กแดงที่เดียว ใหม่เป็นเหล็กแดงที่เดียว แต่ไม่ตาย กรรมบังคับให้ทนอยู่ได้ นั่นไปตกอเวจีหละ ทำถึงขนาดนั้น อนันตริยกรรมเข้า พอแตกกายทำลายขันธกุศลอื่นไม่มีกำลัง สู้อเวจีไม่ได้ อเวจีตั้งดูคนทีเดียว สู้โยคเผด็จของตน ไปเกิดในอเวจีโน่น หย่อนขึ้นมากกว่านั้น ไม่ถึงกับฆ่ามารดา บิดา ทำลายโลหิตพระพุทธเจ้า

ไม่ถึงยุ่งพระสงฆ์ ทำลายพระสงฆ์ ยุ่งให้สงฆ์แตกจากกัน ปีศาจ มาตุษฏา อรหันตชาติ ฆ่าพระอรหันต์ ยังสงฆ์ให้แตกจากกันเหล่านี้ ไม่ถึงขนาดนั้น หย่อนกว่านั้นลงมาเพียงแต่ว่าเกือบ ๆ จะฆ่ากันแหละ แต่ไม่ถึงกับฆ่า ไม่ถึงตาย เมื่อแตกกายทำลายชั้นธจากมนุษย์โลก ไปอยู่มหาตปนรกโน้น มหาตปนรกโน้น มหาตปนะ ร้อนเหลือร้อน แต่ว่าหย่อนกว่าอเวจีหน่อยขึ้นมา ถ้าถึงขนาดนั้นทำชั่วไม่ถึงขนาดนั้น หย่อนกว่ามหาตปนรก ก็ไปอยู่ตปนรก นั่นก็ร้อนพอร้อน แต่ว่าร้อนหย่อนกว่านั้นขึ้นมาหน่อย หย่อนกว่านั้นขึ้นมาอีกว่าเรื่องขึ้นไป ถ้าทำชั่วขึ้นไปกว่านั้น ความชั่วขึ้นไปกว่านั้น เข้าไปอยู่ใน มหาโรจวนรก ร้องให้ร้องครางกันเถอะ ไม่มีเวลาหยุดกันหละ มหาร้องให้ทีเดียว ถ้าหย่อนกว่านั้นขึ้นมา อยู่ในโรจวนรก ก็ร้องให้ไปเถอะ ไม่มีหยุดเหมือนกัน แต่ว่าหย่อนกว่า ถ้าไม่ถึงขนาดโรจวนรก หย่อนกว่านั้นขึ้นมา ก็ไปอยู่สังฆานรก ถ้าหย่อนกว่านั้นขึ้นมาอีก ก็ไปกาฬสตุตนรก หย่อนกว่านั้นขึ้นมาอีก ก็ไปสัตถุชีวนรก รวม ๘ ชุม นีนรกชุมใหญ่ หรือมหานรก

ถ้าหย่อนกว่านั้นขึ้นมา ก็ไปอยู่ในบริวารนรก เรียกว่า อุตสทนรก อยู่รอบมหานรกทั้ง ๔ ด้าน ๆ ละ ๔ ชุม แต่ละมหานรกจึงมีนรกบริวาร หรืออุตสทนรก ๑๖ ชุม มหานรก ๘ ชุม ก็มีนรกบริวารรวม ๑๒๘ ชุม

หย่อนกว่านั้นขึ้นมาอีก ก็ไปอยู่ในบริวารนรก ซึ่งอยู่รอบนอกของมหานรกออกมาอีก ทั้ง ๔ ด้าน เรียกว่า ยมโลกนรก แต่ละด้านของมหานรก จะมียมโลกนรกด้านละ ๑๐ ชุม นรกบริวารรอบนอกของมหานรกทั้ง ๘ ชุม จึงมี ๓๒๐ ชุม

มหานรก ๘ ชุม กับนรกบริวารรอบในคืออุตสทนรกอีก ๑๒๘ ชุมและนรกบริวารรอบนอก คือยมโลกนรกอีก ๓๒๐ ชุม รวมเป็น ๔๕๖ ชุม นี่อายตนะนรกดังดุดอย่างนี้

ไม่ถึงขนาดนั้น ความชั่วด้วยกาย ชั่วด้วยวาจา ชั่วด้วยใจ ความชั่วด้วยกายวาจาไม่ถึงนรก แตกกายทำลายชั้นธไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ที่เราเห็นตัวปรากฏอยู่ที่นี่ นั้นมนุษย์แท้ ๆ มนุษย์ทั้งนั้น อ้ายสัตว์เดรัจฉานนะ ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉานเสีย อ้ายตัวข้างในเป็นมนุษย์ทั้งนั้นแหละ อ้ายกายละเอียดข้างใน แต่ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน น่าเกลียดน่าชังจริงนั้น เพราะทำชั่วของตัวไปเกิด มันดังดุด อายตนะของสัตว์เดรัจฉานดังดุด ดังดุดอย่างไรละ อ้าวก็ดังดุดเข้าไปเกิดในท้องสุนัขนะซี ท้องหมูบ้าง ท้องสุนัขบ้างตามยถากรรมของมันซี ท้องเปิด ท้องโกโน้น ดังดุดเข้าไปอย่างนี้แหละ ดังดุดเข้าไปได้แรงนักทีเดียว ความดังดุดนั้น ให้อัยตนะดังดุดอย่างนี้ อ้ายที่มันดังดุดในพวกเหล่านี้

ถ้าทำชั่วขึ้นมากว่านี้ ไปเกิดเป็นเปรต ไฟไหม้ติดตามตัวไป อสุรกายหย่อนกว่านั้นขึ้นมา นี้พวกอบายภูมิทั้งนั้น นรก สัตว์เดรัจฉาน เปรต อสุรกาย ๔ อย่างนี้ อบายภูมิทั้งนั้น

แต่นี้ชั่วไม่ได้ทำ ทำแต่ดี ทำแต่ดีก็อายตนะฝ่ายดีดังดุด บริสุทธิด้วยกาย บริสุทธิวาจา บริสุทธิด้วยใจ ไม่มีร่องเสียเลย อายตนะอื่นดังดุดไม่ได้ อายตนะมนุษย์ดังดุด ดังดุดอย่างไรละ เกิดเป็นมนุษย์กันลงไปนี่อย่างไรละ เห็นไต่ ๆ มันดังดุดเข้าไปติดอยู่ในขั้วมดลูกมนุษย์นั้นแหละ มันดังดุดอย่างนั้น

แหละ นี่อายตนะมนุษย์ตั้งดูเข้ามาติดอยู่ในขั้วมดลูกของมนุษย์นี้ เพราะทำความบริสุทธิ์ด้วยกาย วาจา ใจ ถ้าวาบริสุทธิ์ยิ่งขึ้นไปกว่านั้น อายตนะทิพย์ตั้ง ดู ติดอยู่ในกำเนิดทิพย์เป็นกายทิพย์ เป็น กายทิพย์เป็นลำดับขึ้นไป จากุมหาราช ดาวดึงสา ยามา ดุสิต นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตดี อายตนะ ตั้งดูทั้งนั้น นี่ในกามภพ ๑๑ ชั้น คืออบายภูมิ ๔ สวรรค์ ๖ เป็น ๑๐ มนุษย์อีก ๑ รวมเป็น ๑๑ ใน ๑๑ ชั้นนี้เรียกว่ากามภพทั้งนั้น

ถ้าจะไปในรูปแบบ จะไปเกิดในรูปแบบ อายตนะของรูปแบบตั้งดู เพราะได้ปฐมฌาน ทุตติฌาน ตติย ฌาน จตุตถฌาน แล้วฌานนั้นไม่เสื่อม เห็นเป็นดวงใจวัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒ วา หนาคืบหนึ่ง กลม เป็นวงเวียน กลมเป็นวงเวียน กลมเป็นวงเวียนทีเดียว รอบตัวหนาคืบหนึ่ง กลมข้างนอก แต่ว่าไม่ กลมรอบตัว กลมเป็นวงเวียน เป็นกงจักรทีเดียว เป็นวงเวียนทีเดียว เป็นแผ่นกระจกชัด ๆ หนาคืบ หนึ่งวัดเส้นผ่านศูนย์กลาง ๒ วา กลมนั้นปฐมฌาน ติดอยู่กลางกายมนุษย์ ที่ทุตติฌานอยู่ในกลางดวง ปฐมฌาน มีตติยฌานอยู่ในกลางดวงทุตติฌาน มีจตุตถฌานอยู่กลางดวงตติยฌาน เป็นลำดับขึ้นไป ฌานเหล่านี้เมื่อไม่เสื่อม แล้วแตกกายทำลายชั้น อายตนะของรูปพรหมก็ตั้งดูเป็นชั้น ๆ ไป พรหม ปาวิสัยชา พรหมบุโรหิตา มหาพรหมา นี้ปฐมฌานตั้งดู ปริตตาภา อัปปมาณาภา อาภัสสรา นี้ทุตติ ฌานตั้งดู ปริตตสุภา อัปปามารสุภา สุภิกินหา นี้ตติยฌานตั้งดู เวทปผลา อัสัญญัสตตา นี้จตุตถ ฌานตั้งดูไปติดอยู่ในรูปพรหม อายตนะรูปพรหมตั้งดูไปทางอื่นไม่ได้ อายตนะเหล่านี้ไม่ยอมเด็ด ขาดมีกำลังกว่า

ถ้าสูงขึ้นไปกว่านี้ อากาณัญจายตนะ วิญญาณัญจายตนะ อากัญญัญจายตนะ เนวส์ัญญานาสัญญา ยตนะ นี่อายตนะของรูปพรหม ได้รูปฌาน ดวงโตเท่ากัน แต่ว่าอากาณัญจายตนะก็กลมขนาด เดียวกัน วิญญาณัญจายตนะก็กลมขนาดเดียวกัน แต่ว่าละเอียดกว่า อากัญญัญจายตนะก็กลมขนาด เดียวกัน เนวส์ัญญานาสัญญายตนะก็กลมขนาดเดียวกัน แต่ว่าไม่กลมรอบตัวนะ กลม ๆ อย่างเดียว กับรูปฌาน นี่เมื่อได้รูปฌานไม่เสื่อมแตกกายทำลายชั้น รูปพรหมตั้งดูไป เกิดขึ้นไม่ได้เด็ดขาด อยู่ในรูปภพนี้แหละ ออกจากภพนี้ไม่ได้ นี่อายตนะตั้งดูอย่างนี้ นะ ถูกอายตนะตั้งดูอย่างนี้ เขา เรียกว่า โลกายตนะ ที่กล่าวแล้วนี้โลกายตนะทั้งนั้น โลกันตโนน โนนก็เป็นโลกายตนะ อเวจิตตลอดถึง เนวส์ัญญานาสัญญายตนะขอบภพข้างบน นี้โลกายตนะตั้งดูไปไม่ได้ หลุดไปไม่พ้น

ถ้าจะให้พ้นจากอายตนะเหล่านี้ ต้องไปนิพพานจึงจะพ้น อายตนะนิพพาน ก็เป็นข้อสำคัญอยู่ ไม่ใช่ พอดีพอร้าย ถ้าทำถูกส่วนเข้า เป็นอย่างไร ทำถูกส่วนเข้าก็ซีกขาวฝ่ายเดียวขาวจนใส ขาวจนเกินขาว ขาวจนเกินส่วน ขาวจนได้ส่วนได้ที่ทีเดียว ใสหนักเข้า ๆ ๆ ใสจนไม่ใสต่อไป ใสเต็มส่วนขนาดนั้น เมื่อใสเต็มส่วนขนาดนั้นก็ไม่มีดำเข้าไปเจือปนเท่าปลายผมปลายขนเลย วัดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๒๐ วา กลมรอบตัว ดวง นั้นใสอย่างนั้นขาวอย่างนั้นอยู่กลางกายของธรรมกาย พอแตกกายทำลายชั้นจาก มนุษย์โลก โปนอายตนะนิพพานตั้งดู อายตนะนิพพานตั้งดูทีเดียว อันตั้งดูไม่ได้ กำลังไม่พอ

อายตนะนิพพานตั้งดูดพอ เพราะถูกส่วนของนิพพานเข้าแล้ว อายตนะนิพพานก็ตั้งดูดเข้าไปสู่นิพพาน
นี้รู้จักหลักอันนี้ละก็ นี่ท่านวางไว้ว่า

อตฺถิ ภิกฺขเว ตทหายตฺนํ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อายตนะคือนิพพานมีอยู่ ไม่ใช่อายตนะ คือ ตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ ไม่ใช่อายตนะภายนอก ภายใน เป็นอายตนะสำหรับตั้งดูด ตั้งดูดเหมือนอายตนะของโลก
เหมือนกัน ไม่ใช่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ อายตนะเครื่องตั้งดูดดังกล่าวแล้ว เมื่อรู้จักอายตนะเหล่านี้
ละก็ จะฟังเรื่องนิพพานนี้ออกได้ต่อไป

ต่อไปก็จะแสดงเรื่อง นิพพานว่า บัณฑิตละกรรมดำเสียแล้ว ยังกรรมขาวให้เจริญขึ้น เมื่อกรรมขาว
เจริญขึ้นแล้ว อาศัยนิพพาน ไม่มีอาลัย จากอาลัย หรือจากอาลัย อาศัยนิพพาน อาลัยณะคือเป็น
อย่างไรละ จากอาลัยณะ อาลัยณะซี มันให้ตั้งบ้านเรือนเป็นกลุ่ม เป็นก้อนอยู่ที่นี่ อาลัยณะซี ถอนมันไม่
ออกหนา อาลัยรูป อาลัยเสียง อาลัยกลิ่น อาลัยรส อาลัยสัมผัส อาลัยพร้อมกันไปหมดทีเดียว
อาลัยถอนไม่ออก อาลัยนั้นถอนไม่ออก ท่านถึงได้วางตำรับตำราไว้ว่า

อาลัยสมุคฺชาโต ใ้ถถอนอาลัยออกเสีย ถ้าถอนอาลัยไม่ได้ ก็ไปนิพพานไม่ได้ ก็เป็น ฏฏุขานุ เป็น
หลักตออยู่ในโลก เท่านั้นไม่ไปไหน ติดอยู่ในโลกนี้ ไปไม่ได้เพราะติดอาลัย อาลัยนั้นแหละมันทำให้
ติด เพราะรู้ตัวของตัวอยู่ทุกคนนี้ ติดอยู่ด้วยอะไรอาลัยนี้เอง ทำไมเราจะถอนอาลัยอันนี้ได้ละ อาลัย
เป็นอย่างไร นกกระเรียนว่ายน้ำในเปือกตมมันนิยมนักในเปือกตมนั้นนะ นกกระเรียนมันไม่ขึ้นมาจาก
เปือกตมนะ มันผลิตเพลินของมันทีเดียว กว่ามันจะขึ้น มันล่องลอยไปทางซ้ายทางขวาทางหน้าทาง
หลัง วกไปวกมา ๆ เพลินอยู่ในเปือกตมนั้น ชุ่มชื้นของมัน ชุ่มชื้นสบายอกสบายใจของมัน รื่นเรีง
บันเทิงใจของมัน มันไม่อยากจะขึ้นเลยทีเดียว มันพิร่ำพิร่ำอยู่กับเปือกตมของมันนั้นแหละ นี่แหละ
ฉันใดสัตว์โลกที่ติดอาลัย ก็เหมือนอย่างกับนกกระเรียนติดเปือกตมอย่างนี้แหละ ถอนไม่ได้ ถอนก็ติด
โน้นติดนี้ ติดทางนั้นติดทางนี้ ก่อนเราเกิด เขาก็ติดกันอยู่อย่างนี้แหละ

เมื่อเราเกิดมาก็ติดอยู่อย่างนี้แหละ ติดอยู่เหมือนกันทั้งนั้น ก็เมื่อนี้เป็นของเราเมื่อไรเล่า ตัวก็ไม่ใช่ของ
เรา อ้ายลูกก็ไม่ใช่ของเรา อ้ายผัวก็ไม่ใช่ของเรา เมียก็ไม่ใช่ของเราเหมือนกัน อ้ายหลานว่านเครือก็
ไม่ใช่ของเรา เงินทองข้าวของไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ทั้งนั้น เขาสำหรับภพสามของเขาเราก็มาในภพสาม
ก็ใช่ของภพสามไป ร่างกายมนุษย์ก็ใช่ของภพสามเขา ไปเกิดในภพทิพย์ก็ใช่ในภพทิพย์เขา เกิดใน
จาดุมหาราช ดาวดึงสา ยามา ดุสิตา นิมมานรดี ปรินิมมิตวสวัตตี ดิวพิเศษขึ้นไปกว่านี้อีก ก็ถึงกระนั้น
ก็ติดอยู่ไม่ได้

เมื่อรู้จักความจริงเช่นนี้ อย่าได้กริ่งใจอะไร อย่าได้สงสัยอะไร ถ้ารู้จักชัดเสียเช่นนี้ แล้วก็มิธรรมดา
แล้วจะให้เห็นปรากฏหมดทุกสิ่งทุกประการ เห็นแล้วและได้รู้แล้ว ก็จะติดทำไมเล่า เมื่อติดอาลัยหรือก็
ปล่อยอาลัยเสีย ฉะนั้นท่านจึงได้วางตำรับตำราไว้ว่า อาศัยนิพพาน ไม่มีอาลัย จากอาลัย อาลัยอัน
นั้นไม่เกี่ยวกับนิพพาน ต้องหลุดจากอาลัยอันนั้น จึงจะไปนิพพานได้ บอกชัดอย่างนี้ละ

ปล่อยเลยทีเดียว ไม่ถือน้ำมันเบญจขันธ์ทั้งห้า อีกต่อไป ไม่ถือน้ำมันเบญจขันธ์ทั้งห้า เมื่อปล่อยเบญจขันธ์ทั้งห้าเสียได้แล้ว ถ้าว่ายังถือน้ำมันเบญจขันธ์ทั้งห้า เป็นทุกข์ ท่านยืนยันเถียวว่า

ปณฺฑุปาทานกฺขนฺธา ทฺกฺขา ถือน้ำมันเบญจขันธ์ทั้งห้าเป็นทุกข์ ถ้าปล่อยเสียละ ปล่อยเสีย มีพระนิพพานเป็นที่ไป เป็นสุขทีเดียว พอปล่อยเบญจขันธ์ทั้งห้าเสียได้เท่านั้น

ชีณาสฺวา ชฺคฺติมนุโตะ เต โลเก ปรีนิพฺพุตาติ บัณฺชิตํทํหลายเหล่านั้น เป็นผู้ไม่มีอาสวะ มีความโพลงดับสนิทในโลกด้วยประการดังนี้ นี้ไปถึงนิพพานทีเดียว อายตณนิพพานดังดูดไปทีเดียว หมดหน้าที่นี้แสดงมานี้เป็นข้อที่ลึกซึ้ง ไม่ใช่เป็นข้อที่ผิวเผิน ผู้แสดงก็หายาก ผู้ฟังก็หายากลำบากนัก ให้จำไว้เป็นเนติแบบแผน จะได้ปฏิบัติเอาตัวรอดต่อไป

ที่ได้ชี้แจงแสดงมานี้ตามวาระพระบาลี คลึ่ความเป็นสยามภาษาตามมตยาธิบายก็พอสมควรแก่เวลา เอเตน สจฺจวจฺเชน ด้วยอำนาจความสัจที่ได้อ้างธรรมปฏิบัติตั้งแต่ต้นจนจบเวลานี้ สทา โสตุถึ ภาวนตุ เต ขอความสุขสวัสดี จงมีแก่ท่านทั้งหลาย บรรดาที่มาสโมสรในสถานที่นี้ทุกถ้วนหน้า อาตมภาพชี้แจงแสดงมา ก็พอสมควรแก่เวลาสมมุติยุติธรรมิกถาโดยอรรถนัยมความเพียงเท่านี้

เอวํ ก็มีด้วยประการฉะนี้ฯ